

Заняття на тему «Особиста фінансова безпека та кібер-безпека»

Заняття ґрунтується на затверджених МОН України курсах «Фінансова грамотність» (Лист №14.1/12-Г-30 від 08.02.2012 року Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України) та «Фінансове виховання» (протокол №2 від 25.05.2012 р., лист №14.1/12-Г-220 від 14.08.2012 р. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України).

Тренер: «Тренер: «Вітаю усіх вас та радію нагоді поспілкуватися. Мене звати, я працюю (є власником....., є фахівцем у галузі.....).

Сьогодні ми будемо говорити про дуже важливу тему «Фінансова безпека».

Особиста фінансова безпека

Тренер: «Можна стверджувати, що без знання та дотримання правил безпеки немає сенсу заробляти гроші або заощаджувати їх. Як ви гадаєте, чому?»

Діти відповідають. Завдання тренера – привести їх до думки, що через необачну поведінку та ігнорування правил фінансової безпеки обов'язково знайдеться шахрай або злодій, який забере, вкраде, видурить ці гроші.

Тренер: «Мабуть, кожен з вас вже багато чув про фінансову безпеку від батьків, родичів, учителів. Даваймо перевіряємо, чи всі з вас знають основні правила безпечного поводження з грошима. Даваймо поділимося на дві команди (*ділить у зручний для нього спосіб*). Перша команда отримає картку «Гроші та цінності на вулиці та в магазині: правила безпечної поведінки», друга – картку «Гроші та цінності вдома: правила зберігання» (*роздає*). Подивіться: на кожній з карток по 10 правил. Я пропоную командам їх вивчити та додати по одному правилу до їхньої картки, записавши його на звороті. У вас на це 5 хвилин».

Картка 1

Гроші та цінності на вулиці та в магазині: правила безпечної поведінки

- 1) Не демонструй великі купюри у транспорті та на вулиці. Краще носи великі гроші у внутрішній кишені одягу, а в інших кишенях тримай дрібні купюри та монети.
- 2) Не спілкуйся на фінансові теми з будь-якими незнайомцями на вулицях: ані з циганами, ані з тими, хто представляється, наприклад, журналістами.
- 3) Жертвувати гроші на доброчинність (або віддавати свої речі) можна лише після того, як ти порадишся з батьками, обговориш, яку суму та на що саме ти можеш витратити. Це гроші твоїх батьків, тож рішення щодо того, куди їх витратити, слід приймати разом.
- 4) Не розповідай ніколи й нікому про те, скільки грошей у твоєї родини, яка зарплата у батьків, які великі придбання вони здійснили (нерухомість, транспорт, велика побутова техніка, коштовності, подорожі тощо).
- 5) Не залишай гроші або цінності у кишенях верхнього одягу або портфелі.
- 6) Не носи великих гаманців, які легко побачити чи намацати крізь одяг.
- 7) Завжди та одразу перераховуй решту, видану касиром у магазині або кондуктором у транспорті. Перевіряй правильність оформлення чеків та рахунків.
- 8) Не тримай на видноті коштовні речі. Наприклад, мобільний телефон не варто носити на шнурку.
- 9) Не носи з собою великі суми, якщо у цьому немає особливої потреби. Так ти уникатимеш зайвих витрат та не станеш жертвою злодіїв.
- 10) Завжди закривай замки на сумках, портфелях, кишенях тощо. Тримай у транспорті сумку під пахвою або у руках, повернувши її замком до себе.

Картка 2

Гроші та цінності вдома: правила зберігання

1. Ніколи, навіть якщо ти сам вдома, не залишай гроші на видноті: на столі, тумбочці, полиці, дзеркалі тощо. Якщо ж ти чекаєш на когось, навіть на друзів, перевір, чи не лежать десь гроші, банківські картки, мобільні телефони, прикраси тощо. Безлад у фінансових справах неприпустимий.
2. Якщо ти збираєш гроші на щось – порадься з батьками, де краще тримати твої заощадження.
3. Не проводь експерименти з грошима: не варто перевіряти, чи горять вони, чи тонуть, що з ними станеться, якщо їх намастити якоюсь речовиною тощо.
4. Не відкривай двері незнайомцям, навіть якщо вони представляються міліціонерами, хочуть перевірити лічильник або димохід, просять води, запрошують кудись. Попроси незнайомців прийти тоді, коли твої батьки будуть вдома, наприклад, ввечері.
5. Не давай гроші або якісь речі сусідам чи знайомим. Порадь їм звернутися до твоїх батьків. Обов'язково повідом батьків, якщо хтось просив у тебе гроші чи речі.
6. Якщо хтось наполягає на тому, щоб ти відкрив двері, зателефонуй батькам або, якщо це неможливо, до міліції.
7. Не запрошуй додому тих, кого не знають твої батьки. Тим більше, не запрошуй тих, кого тобі заборонили пускати.
8. Якщо батьки попросили тебе розплатитися за щось (наприклад, замовили доставку товару) або просто передати певну суму комусь зі знайомих – підготуй усі гроші заздалегідь, щоб потім не шукати їх на очах у сторонніх.
9. Для твоєї ж безпеки краще, якщо ти не знаєш, де твоя родина тримає гроші та цінності. Якщо ти випадково знайдеш хованку – повідом про це батьків.
10. Якщо ти взяв гроші родини та витратив їх – знайди в собі сили повідомити про це батьків. Принаймні вони не розраховуватимуть на ці гроші та не звинувачуватимуть інших рідних чи людей, які були у вас вдома.

Команди вивчають та заповнюють картки. За 5 хвилин тренер зупиняє роботу та пропонує командам обмінятися картками та повторити вправу – вивчити правила з іншої картки, а також ознайомитися з правилом, запропонованим командою-суперником. За 5 хвилин тренер зупиняє роботу.

Тренер: «Чи усі правила, які записані на картках, вам відомі?»

Діти відповідають «так» або «ні».

Тренер: «Якого правила ви не знали?»

Діти відповідають.

Тренер: «Чи з усіма правилами ви згодні?»

Діти відповідають, наприклад:

- батьки кажуть, щоб я носив гроші у гаманці, а не по кишенях, оскільки вони можуть випасти або порвати тканину.

(Важливо не критикувати думку дитини або її батьків, а пояснити суть правил, адаптувавши їх до конкретної ситуації). Наприклад:

Тренер: «Твої батьки праві у тому, що гроші можуть порвати тканину або випасти через інші причини. Ти ж підліток, бігаєш, багато та активно рухаєшся. Але можна знайти таку кишеню, що застібається на «блискавку» або ґудзик, наприклад, та сама внутрішня кишеня в шкільному піджаку. В будь-якому випадку, якщо гроші й впадуть, то вони впадуть під підкладку, і ти їх не загубиш. Якщо твої батьки наполягають на варіанті з гаманцем, постарайся, аби він не був надто великим, пухким. Обери тонку модель. Також не бери з собою великі суми, як стверджує дев'яте правило. І уваги не привертатимеш, і зайві гроші не витратиш».

Тренер: давайте обговоримо ваші правила, які команди додали. Нехай кожна команда оголосить своє, а інша команда дасть свої коментарі. Звертаю увагу: оцінка має ґрунтуватися на принципі: «критикуєш – пропонуй». Правило, з яким «критики» не згодні, має або корегуватися (наприклад, доповнюватися або краще формулюватися) або доказово спростовуватися».

Перша команда зачитує своє правило, інша команда коментує. Тренер стежить за адекватністю оцінок, аргументацією тощо. Потім команди міняються ролями. Тренер також може давати власну оцінку тому чи іншому правилу, наприклад, «абсолютно правильно», «у деяких випадках». Якщо тренер вважає твердження неадекватним, він не критикує, а ставить запитання, наприклад, «чому ти так вважаєш?» або просить навести приклади.

Безготівкові розрахунки

Тренер: «Зараз ми поговоримо про безготівкові гроші та розрахунки ними. Хто може дати визначення, що таке безготівкові гроші?»

Діти відповідають.

Тренер: «Так, правильно. Безготівкові гроші – це ті, що зберігаються на рахунок, на відміну від готівки, яку ви тримаєте в руках. А які приклади безготівкових грошей ви знаєте?»

Діти відповідають, наприклад:

- платіжні банківські картки
- чеки
- векселі
- дорожні чеки
- електронні гроші.

Тренер: «Якими видами безготівкових грошей користуються підлітки найчастіше?»

Діти відповідають.

Тренер: «Так, ви вже маєте право користуватися банківськими картками – їх можуть оформити ваші батьки. Крім того, підлітки іноді здійснюють розрахунки електронними грошима через різні платіжні системи. Тому дуже важливо знати, як це робити безпечно».

Користування банківською картою

Тренер: «Скажіть, хто з вас має банківську картку та вміє нею користуватися?»

Діти відповідають.

Тренер: «Можете поділитися з іншими досвідом? Розкажіть про правила безпеки при знятті грошей з банкомату, при розрахунку в магазинах та особливості зберігання картки!»

Дитина або кілька дітей розказують про правила у вільній формі. Тренер може допомагати формулювати думку, підказувати, пропонувати іншій дитині виступити.

Тренер: «Ви усі праві, але правил, які стосуються користування картою, трохи більше. Я усім вам роздам ці правила – прочитайте їх зараз та час від часу знову перечитуйте. А ще можете запропонувати ознайомитися з цими правилами батькам, іншим родичам та друзям – раптом вони теж чогось не знають».

Тренер роздає картки *(можна знайти у матеріалах курсу або просто зробити окремий документ та роздрукувати потрібну кількість копій на принтері)*. Діти вивчають їх протягом 5-7 хвилин.

Правила користування банківською картою

1. Ніколи і нікому не давай свою банківську картку за винятком працівників торгово-сервісних установ та банків при здійсненні операцій з платіжною картою. При будь-якій підозрі на те, що з картки могли зчитати дані – терміново заблокуй її!
2. При оплаті покупки платіжною картою вимагай, щоб операцію проводили у твоїй присутності. Не дозволяй, наприклад, офіціанту в кав'ярні брати твою картку та носити з залу «для розрахунку».
3. Здійснюй розрахунки картою лише у тих магазинах чи закладах, які заслуговують на довіру. Обговори з батьками, якими є критерії надійних торгових точок у твоєму місті чи селі. Можна навіть скласти список місць, де можна розплатитися картою. В решті магазинів розраховуйся готівкою.
4. Зберігай картку подалі від пристроїв з сильним магнітним полем (телевізор, мікрохвильова піч, комп'ютер тощо).
5. Не тримай картку на видноті (на столі, полиці тощо) та біля предметів, які можуть замастити її (наприклад, біля клею, фарб, мастил, варення тощо).
6. Ніколи і нікому не повідомляй код банківської картки. В тому числі, найкращим друзям, учителям, міліціонерам, «добрим бабусям» та працівникам банків. Винятком можуть бути хіба що твої батьки.
7. PIN-код картки ти маєш пам'ятати. Будь-який його запис – на папірці, у телефоні, у записнику, в електронній пошті тощо – це провокація для злочинців. Єдине місце, де можна відтворювати PIN-код – це банкомат. Тим більше не варто витягати блокнот з записом коду, знаходячись у двох кроках від банкомату!
8. Записувати PIN-код «як телефон», позначивши якимось іменем (наприклад «Леся 7862») теж дуже ризиковано. Номери телефонів мають певний стандарт, і навряд чи твій код збігатиметься з ним.
9. Якщо ти збираєшся зняти гроші з картки, а за тобою вишикувалася черга – попроси людей відійти на кілька кроків.
10. Переконайся, що ти вільно дістаєш до банкомату заздалегідь, ще до того, як вставив картку.
11. Перевір, щоб біля клавіатури та щілини для картки тощо не було якихось незрозумілих пристроїв.

12. Ніколи не проси когось допомогти тобі при знятті грошей. Ти маєш це робити самостійно!
13. Якщо тебе просять допомогти зняти кошти з банкомату за допомогою чужої картки – одразу відмовся! Більшість банкоматів обладнана фотокамерами та відеокамерами. Якщо картка крадена – вони зафіксують тебе, а не того, хто тебе попросив про допомогу.
14. Якщо ти не можеш знайти свою картку – одразу телефонуй до банку та заблокуй її. Потім зателефонуй батькам: нехай вони також зателефонують до банку та підтвердять факт зникнення картки. Раптом банківський працівник прийме тебе за жартівника.
15. Май на увазі, що від моменту, коли ти вставив картку до щілини, до моменту, коли отримав готівку, має пройти не більше хвилини. В іншому випадку її буде заблоковано. Тому будь уважним, але не затримуйся.
16. Зважай на те, що ти маєш право набрати код лише тричі – інакше картку буде заблоковано. Тому є сенс перед тим, як підійти до банкомату, подумки кілька разів повторити свій код про всяк випадок. Якщо ти двічі неправильно набрав код (або тобі здається, що набрав правильно, але банкомат визначає його як неправильний), не ризикуй робити це втретє. Краще забори картку з банкомату та повідом батьків, що у тебе виникли проблеми.
17. Періодично (наприклад, раз на місяць) вимагай від банку виписку про всі операції, здійснені за допомогою твоєї картки. Це дозволить тобі контролювати не лише чесність продавців, але й власні витрати.

Тренер: «Чи все зрозуміло? Чи немає у вас запитань? Прошу!»

Діти ставлять питання, наприклад:

- як можна запам'ятати код, ніде його не записуючи або
- що робити, якщо працівник ТРЦ або кав'ярні намагається кудись понести картку, пояснюючи це тим, що термінал знаходиться десь в іншому місці.

Тренер: «Код картки – це лише чотири цифри. Різні люди мають свої способи запам'ятовування цифр. Хтось, скажімо, намагається вигадати асоціації. Наприклад, код 1205 можна розбити на «день народження тата» – 12 число та «рік, коли пішов до школи» - 05. Інші малюють собі розташування кнопок на банкоматі та 10-20-50 разів «набирають» потрібний код. Після численних повторень пальці завчуть розташування – це зветься механічною пам'яттю. Треті вигадують віршика, де зустрічаються потрібні цифри. Думайте, як вам зручніше – можливо, ви винайдете свій спосіб».

Тренер: «Ви маєте повне право йти за таким працівником до терміналу та контролювати його дії. Якщо той відмовляється – вимагайте покликати менеджера. Якщо є така можливість – розрахуйтеся готівкою».

Розрахунки в Інтернеті

Тренер: «Але, як ви пам'ятаєте, безготівкові розрахунки – це не лише банківська картка. Зараз все частіше підлітки користуються інтернет-розрахунками. Хтось виконує замовлення та отримує оплату через електронний гаманець, інший – щось купує на aukro чи amazon, оплачуючи покупки через інтернет-банкінг. Скажіть, хто з вас має подібний досвід?»

Діти відповідають.

Тренер: «Ти щось продавав чи купував? Що саме? Через який ресурс?»
Дитина (діти) відповідає (відповідають).

Тренер: «Чи все пройшло вдало? Можливо, виникли якісь проблеми?»

Дитина (діти) відповідає (відповідають).

Тренер: «Хто може розказати, яких правил безпеки слід дотримуватися про проведенні будь-яких розрахунків через інтернет?»

Дитина (діти) відповідає (відповідають).

Тренер: «Правильно! Нікому, крім хіба що батьків, не повідомляти паролів до свого електронного гаманця. Ані друзям, яких ви знаєте особисто, ані в жодному випадку не залишати номери своїх карток чи паролі у соціальних мережах чи форумах, ані людям, які називають себе представниками компанії-власниці електронного гаманця або менеджером вашого банку. Ніколи і нікому! А ще не слід такі дані зберігати у письмовому вигляді або у вигляді відкритих файлів, записів у мобільному тощо. Краще за все, їх запам'ятовувати або, в крайньому випадку, зберігати у зашифрованому вигляді, так, аби ніхто не зміг здогадатися, що це за запис. Завжди закривайте свої екаунти та пошту, коли закінчили працювати на комп'ютері, особливо, на чужому. Крім того, не залишайте даних про себе, свою родину, її прибутки та придбання, подорожі, адресу чи телефон. За цими даними шахраї або злочинці можуть відкрити ваш екаунт, влізти у комп'ютер, знайти вас особисто».

Зараз ви дізналися про переваги та недоліки користування безготівковими грошима. Яких висновків ви дійшли? *Учні діляться своїми враженнями. Якщо їм важко сформулювати думку, тренер ставить їм додаткові запитання.*